

kezelője, lekötelező szivességgel arról értesít, hogy a »Vizsgálódó Magyar Gazda« 1796-iki számaiból egy sincs a keszthelyi grófi könyvtárban, hanem az 1797-iki évfolyamból van egy csonka példány.

Ime egy egészen váratlan új adat! A »Vizsgálódó Magyar Gazda« tehát nem szünt meg 1796-ban, hanem még 1797-ben is járt.

Párkányi úr, kérésemre, szives volt az 1797-iki folyam Keszthelyen meglevő számaait pár heti használatra hozzám eljuttatni. E számokból azt látom, hogy 1797-ben 46 szám jelent meg belőle, közben-közben egy-egy hét átugrásával. Az utolsó szám (december 21-ikén) így fejeződik be:

Jelentés az Érdemes Olvasóhoz.

»A környülállások úgy hozták magokkal, hogy ezen V. M. Gazda név alatt járó Heti számjaimat megállítsam, de tsak bizonyos ideig, míg t. i. más plánomot készíthetek hozzá, azután ismét folytatni fogom. Mihelyt tehát azzal elkészülhetek, azonnal hírül adom Érdemes Olvasóimnak; addig métóztassanak a Praenumeratióval várákozásban lenni.«

Szegény Pethe Ferencz! Érdemes olvasóidnak 17 esztendeig kellett várákozniok; míg az új plánum szerint készített Nemzeti Gazdát 1814-ben csakugyan megindíthattad.

Végezetül, én is jelentem érdemes olvasóimnak, ha ugyan érdeklí őket, hogy az *erjedés* szó őszalakját eme könyvészeti kutatásom okozóját, a Vizsgálódó Magyar Gazda 1797-iki folyamának 11-ik lapján csakugyan megtaláltam.

NYOMDATÖRTÉNETI ADATOK.

DR. ILLÉSSY JÁNOSTÓL.

I.

Pozsony, 1587 márczius 6. A pozsonyi kamara véleménye a Nagy-Szombatban állítandó jezsuita nyomdáról.

Ad cameram aulicam.

Generosi et magnifici domini etc. Supplicem libellum Jesuitarum in litteris dominationum vestrarum etc. ad nos pro captanda nostra opinione missum, accepimus. Tria sunt, quae per

hunc supplicationem postulant. Unum est, ut typografia a reverendissimo quondam Nicolao Telegdio, episcopo Quinqueecclesiensi legata ipsis tradatur. (Másik kettő, hogy a túróczi prépostság nekik adassék s hogy peres ügyeikben külön jogvédőt kapjanak.) Quod ad typografiam attinet, non desunt multae et magni momenti rationes, quae hanc typografiae traditionem vehementer prohibent. Una est, ut de minutioribus taceamus, quod ipse etiam reverendissimus Quinqueecclesiensis legator ita hanc legationem testamentarie fecerit et eo mentem sensumque suae legationis intenderit, ut ipsa typografia intra hoc regnum maneat, nec ex eo usquam efferatur. Docent hoc manifeste verba testamenti ita disposita, ut typografia ipsa collegio Jesuitarum Tirnaviae fundando tribuatur.

Alia ratio est quod non solius legatutis aere et pecunia illa empta fuit, sed sacratissima quoque Majestas mille florenos hungaricos ex proventibus archiepiscopatus Strigoniensis ad hanc emptionem donare dignata fuit. Multi etiam alii et praesertim episcopi, aliaeque dignitates et aulistites hujus regni sua subsidia contulerunt; capitulares quoque et imprimis ecclesiae metropolitanae Strigonienses, in qua ecclesia typografia ipsa adhuc servatur, soli quingentos florenos hungaricales contribuerunt. Quorum omnium vota, studiaque ad utilitatem ecclesiae in hoc afflicto regno Hungariae dispositae, intuta in irritum abirent, si haec typografia e regno efferretur.

Tertia ratio est, quod in toto hoc regno nulla alia apud catholicos superest typografia, cum contra apud adversarios catholicae religionis plerisque in locis habeatur et multa scripta, varias haereses disseminantia per eos edantur. Non desunt autem divina providentia ecclesiam protegente in variis locis capitularibus viri ecclesiastici et in sacris et in aliis studiis litterariis exercitati, qui subinde opuscula faciunt insultibus haereticorum respondentia, ecclesiamque propugnantia, quibus, si typografia erepta fuerit amittent et animum hisce studiis pietatis desudandi. Nulla ergo ratione censere prosumus, ut typografia ipsa Jesuitis tradatur, sed potius ut servetur in capitulo ecclesiae metropolitanae Strigoniensis ad usus et necessitates ejus ecclesiae et totius regni. sat. sat. Posonii, die 6. Martii 1587.

(Fogalm. Orsz. Ltár, Exped. camer.)

II.

Kassa, 1521 április 7. Bethlen Gáborné Károlyi Zsuzsánna fejedelemasszony rendelete a szepesi kamarához Müller nyomdász fizetése iránt.

Susanna dei gratia electa regnorum Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. regina, principissa Transilvaniae et Siculorum comitissa.

Generosis fidelibus nobis sincere dilectis, salutem et benevolentiam nostram. A mely typograffust uram ő kegyelme onnan felül alá küldött, fogyatkozott állapottal vagyon nyavalyás; kegyelmetek adasson a perceptorral hat forintot neki. Szegedy Gergely is, mivel a mi parancsolatunkból ment vala fel postán e napokban, maga pénzét hat forintot költött el; azt is adassa meg kigyelmetek Szegedy Gergelynek. Bene valeant. Actum Cassovia, die 7. Aprilis, anno 1621. Susanna, mp.

Kivül: Generosis dominis Andreae Berzeviczy et Joanni Palaticz etc. camerae nostrae Scepusiensi consiliariis, fidelibus nobis gratis etc.

(Eredeti. Orsz. Ltár, limbus.)

*

A nyomdász, a kiről szó van, Müller Miklós, mint a hogy a fejedelemasszony parancslevelére rá vezetett következő sorok bizonyítják: Ich *Nicolaus Müller* hab empfangen von dem Herrn Einnehmer sechs thaler. Bethlen Gábor bizonyosan 1620 év végén a csehországi hadjáratban ismerkedett meg vele s küldte Kassára »onnan felül alá«. Volt ugyan ebben az időben Kassán nyomdász: Festus János, de bizonyosan már öreg volt és ráfért a segítség. Annyi tény, hogy Festus a következő 1622. esztendőben meghalt, talán egy idő tájban Bethlenné Károlyi Zsuzsánnával. Azt a »halálról való emlékezet«-et, melyet »az cassai magyar ecclesianak második méltatlan lelki pásztorá: Velechinus István tartott az elhunyt fejedelemasszony felett, már nem Festus nyomatta ki, hanem *Mollerus Miklós* »ő felsége typografusa.« Mollernek ebben az esztendőben még egy magyar nyomtatványát ismerjük: Alvinczy Péter munkáját »Az Urnak szent vacsorájáról.« Működésének több eredménye nem is maradt ránk. Vásárhelyi Gergely »Világ kezdetétől fogva jóságos és gonosz cselekedeteknek példáinak summái« cz. 1623-ban megjelent munkája előszavában panaszolja, hogy könyvit már négy év előtt elkezdte nyomtatni, de a correctorok »megölettettenek catholica religioért, a nyomtató-mester is háza népével együtt pestisben megholt«. Mollerus vagyis Müller helyét Schultz Dániel foglalta el, a ki nyomdáját Bártfáról helyezte át Kassára. (V. ö. Régi magy. Könyvtár, I. k. 522., 523., 524., 528; II. k. 427. sz.)

III.

Szerencs, 1647 december 10. I. Rákóczy György fejedelem rendelete Udvarhelyi Péterhez, a kassai kamara jövedelmeinek kezelőjéhez bizonyos biblia iránt.

Egregio domine nobis benevole.

Istentől kegyelmednek egészséget és minden jókat kívánunk. Két rendbeli leveleit vöttük kmednek, egy, kiben mit írjon a *biblia* felől értjük, s bizonyos dolog: szüüből kívántuk eddig is elkészü-

lését, mivel szükségünk is volna reá. De ha egyébaránt nem lehet, kmednek csak vegye meg a táblájára való fekete bőrt, ha lehet bagariát, mentől szebbet s pántlikát is; küldje Eperjesre: elhittük leszen ott arra való compactor. a ki meg tudja kötni; ha penig ott is késedelmesnek itélné elkészülését, kmed csak küldje kezünkben a bibliát, bőrt és pántlikát; mi másutt is megtudjuk csináltatni, mivel Váradon jó compactor vagyon sat. sat. Datum ex castro Szerenciensi, die 10. X-bris anno domini 1647. Egregiae dominationis vestrae benevole

G. Rákóczi.

Kívül: Egregio domino Petro Udvarhely proventuum camerae Cassoviensis perceptori etc. nobis benevolo.

(Eredeti. Orsz. Ltár. limbus.)

IV.

1666 január 2. Breuer Sámuel löcsei nyomdász nyugtája a Gyöngyösi János könyvének kinyomásáért járó költség kifizetéséről.

Én Samuel Brewer löchei typograffus tenore praesentium megvallom, hogy a nemzetes Szabó Márton uram Palatinus uram ő nagysága murányi tiszttartója azon könyv felől, a kit reverendus pater Joannes Chrisostomus ő nagyságának dedikálta, jámborul megcontentálta kész pénzzel fl. 138, d. 50. die 2. Januarii anno 1666.

Idem qui supra

Ita est Fr. Chrisostomus de Gyöngyös.

Pro compactura 4 imperiales.

Pro mea necessitate 4 florenos.

Kívül: Pro 1666. 2. Januarii quietantia super fl. 149 d. 70.

(Eredeti. Orsz. Ltár. limbus.)

*

A könyv, miről itt szó van: Gyöngyösi Chrysostomus János »Arany gyapjuból ékesített ruha« cz. munkája. Megjelent 12-r. 1665-ben. Ajánlva van Wesselényi Ferencz nádor feleségének gr. Széchy Anna Máriának. (V. ö. Régi Magyar Könyvtár, I. k. 1024. sz.)